EURÓPAI KÁBÍTÓSZER-JELENTÉS, 2022: TENDENCIÁK ÉS FEJLEMÉNYEK

EMCDDA

BOZSÓ DOROTTYA - GULYÁS ÉVA

Bevezetés

A Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDDA) szervezet célja segíteni Európát, hogy felkészültebb legyen a kábítószer-helyzet adta kihívások kezelésére. Információkat szolgáltatnak a jelenlegi tendenciákról, az esetleges újonnan megjelenő veszélyekről. A jelentésből idézve, a trendeket tekintve az uniós helyzetre a következő a jellemző: „Mindenhol, minden és mindenki. Mindenhol érzékelhető a kábítószer-problémák hatása, minden pszichoaktív potenciált rejtő szernél fennáll a piacon való megjelenés veszélye, illetve közvetlenül vagy közvetve mindenki érintett valamilyen módon”.

Összességében megállapítható, hogy a kábítószerek elérhetősége továbbra is magas uniós szinten, a növekvő tendencia miatt nagyon sok esetben jellemző a polidrog használat. A becslések szerint az Európai Unióban a felnőttek (15 és 64 év közöttiek) 29 %-a, vagyis körülbelül 83,4 millió fő használt már tiltott kábítószert, köztük több férfi (50,5 millió), mint nő (33 millió).

A legszélesebb körben fogyasztott kábítószer a kannabisz (az elmúlt évben 22 millió felnőtt használta), míg második helyen a

stimulánsok állnak (pl. amfetamin). Az opioidok használatának elterjedtsége alacsonyabb, viszont ezek a szerek okozzák a legtöbb ártalmat.

A jelentés az uniós tagállamok, valamint a tagjelölt Törökország és Norvégia által rendelkezésre bocsátott adatok alapján készült, 2021 decemberével bezárólag. A szerzők kiemelik, hogy az adatokat fenntartásokkal kell kezelni, hiszen az országok közötti mérőszámok eltérhetnek, így összehasonlításuk is nehéz.

COVID-19 világjárvány hatása

A kábítószer-piac alkalmazkodóképességét jól jelzi, hogy COVID-19 járvány okozta fennakadásokat (pl. a kereskedelmet befolyásoló szigorú utazási korlátok bevezetése) követően hamar helyreállt a kábítószer-fogyasztás és -használat. Megfigyelhető a kábítószerpiac digitalizációja, a vásárlásokat inkább közösségi média alkalmazásokon és titkosított-szolgáltatásokon keresztül bonyolították le.

A világjárvány jelentős hatást gyakorolt az adatgyűjtésre, így az ezen időszak alatt felvett adatokkal történő összehasonlításokat, tendenciában történő változások értelmezését kellő óvatossággal kell elvégezni. Összességében megállapítható, hogy a mutatók a járvány előtti szinthez való visszatérésre utalnak.

Kábítószerkínálat, -előállítás és -prekurzorok

Az Európába érkező kábítószerek fontos forrásterületeit képezi Dél-Amerika, Nyugat-Ázsia és Észak-Afrika, az új pszichoaktív szerek pedig leginkább Kínából és Indiából érkeznek. Európa emellett a kannabisz és a szintetikus kábítószerek előállítási területe. Míg a kannabiszt leginkább európai fogyasztásra termelik, addig a szintetikus szerek célterülete jellemzően az EU-n kívüli piac. Az unión belül 2020-ban körülbelül 1 millió lefoglalást jelentettek, amelynek legnagyobb része

kannabisztermék volt. Összességében 2010 és 2020 között - hasison és heroinon kívül - a lefoglalt kábítószerek mennyisége nőtt.

Kannabisz

A kannabisz Európában és Magyarországon is a leggyakrabban fogyasztott kábítószerek közé tartozik. A kannabisz Európa lakosságára vonatkozó életprevalenciája (15 és 64 év közöttiek) 27,3 %, ugyanakkor országonként jelentős eltérések tapasztalhatóak. A COVID-19 járvány következtében életbe lépő utazási korlátozások jól látható hatást gyakoroltak a kannabisz kereskedelmére is. 2020-ban az uniós tagállamok 86 000 hasislefoglalást jelentettek, összesen 584 tonna mennyiségben (2019-ben 464 tonna), és 240 000 növényikannabisz- lefoglalást, összesen 155 tonna mennyiségben (2019-ben 130 tonna), amely a teljes lefoglalások számának tekintélyes részét, pontosan 64 %-át tette ki. 2020-ban a belföldön előállított kannabisz az európai piac fontosabb forrásává válhatott. Több, nagy mennyiségű lefoglalásról szóló jelentés irányozza elő, hogy Spanyolország válhat az uniós piac jelentősebb szállítójává.

Az elmúlt évtizedben mind a hasis, mind a növényi kannabisz átlagos THC tartalma nőtt. A hasis átlagos THC-tartalma (21 %) jelenleg csaknem kétszer akkora, mint a növényi kannabiszé (11 %). Kiskereskedelmi ára mind a hasis, mind a növényi kannabisznak 9-13 euró/gramm. További aggodalomra ad okot, hogy 2021-ben több ország jelentett be olyan veszélyes szintetikus kannabinoidokkal hamisított kannabisztermékeket, amelyek egészségügyi kockázatot jelentenek a fogyasztók számára. Egy 2019-es lakossági vizsgálat eredményei alapján a 18- 64 éves felnőtt populáció körében a szintetikus kannabinoidok a legelterjedtebb drogok között szerepelnek Magyarországon: az életprevalencia értékük (2,1%) alapján a kannabiszt és az ecstasyt követően a harmadik legtöbbek által kipróbált szerek

A 25 országból rendelkezésre álló adatok szerint 2020-ban Európában mintegy 80 000 ember vett igénybe speciális kábítószer-kezelést kannabisz-használattal kapcsolatos problémák miatt, közülük mintegy 43 000 fő első alkalommal. A kannabisz az új kezelésben részesülők által leggyakrabban említett fő probléma, és Európában az első kezelésre jelentkezők 45 %-át érinti.

A magyarországi adatokat nézve a 2019-es lakossági vizsgálat eredményei szerint a 18-64 éves felnőtt lakosság körében az életprevalencia értéke 6,1%, míg a 18-34 éves fiatal felnőttek körében ez az érték 10,5 %. Az országban a növényi kannabisz hozzáférhetősége nem mutat markáns változást, míg a hasis 10 g mennyiség alatti lefoglalásainak száma 2010 óta nő. Az aktuális fogyasztás tekintetében egy tendencia szerű növekedés látható. Az életkor tekintetében jelentős különbségek tapasztalhatóak: a fiatal felnőttek körében a kannabisz használat életprevalencia értéke közel háromszorosa az idősebb korosztálynál mért értéknek.

Magyarországon szintén a kannabiszhasználat a vezető indoka a kábítószerhasználók kezelésbe lépésének. 2020-ban a kezelést kezdők 67,2%-a jelölte meg a kannabiszt elsődleges szerként.

Kokain

A kokain elérhetősége és használata továbbra is magas, Európán belül a második leggyakrabban használt kábítószer. A szer használatával kapcsolatban megfigyelhető 2019-es szerény csökkenés valószínűsíthetően a Covid-19 járvánnyal hozható kapcsolatba. Az ezt követő 2020-as évben rekordmennyiségű, 213 tonna kokaint foglaltak le, melynek 75 %-át a Belgiumban, Hollandiában és Spanyolországban lefoglalt mennyiség teszi ki. Az átlagéletkor első használatkor 23 év és a 15-34 évesek 2,2 %-a használt kokaint az elmúlt évben. Kiskereskedelmi ára 55-85 euró/gramm között mozog. A crack kokain használata is növekedést mutat, melynek

alkalmazása leginkább a veszélyeztetett, marginalizált csoportokban jellemző. A felszámolt laboratóriumok, a lefoglalt importált nyersanyagok és a gyártáshoz kapcsolódó vegyi anyagok arra engednek következtetni, hogy Európán belül nagy volumenű kokain feldolgozás megy végbe. Mindezen adatokat együttvéve jól látható, hogy a kokain erősebb szerepet játszik a kábítószerrel kapcsolatos egészségügyi problémákban.

A hazai tendenciákat nézve a szerhasználat az összes stimuláns esetében - beleértve a kokaint is - növekszik. A 18-34 év közötti fiatalok 7,8 %-ának állítása szerint, könnyen vagy nagyon könnyen tudna hozzájutni kokainhoz (egyre többen a darkneten keresztül szerzik be). A szer árának nagy szórása a változó minőségre enged következtetni. A 18- 64 évesek között 2007-2019 között tendencia szerű növekedés figyelhető meg a kokain használatát illetően. A 2019-es adatok alapján 18-34 év közötti korcsoport életprevalencia értéke 2,3 %, míg a 18-64 közöttiek esetében 1,5 %.

Amfetamin és metamfetamin

A lefoglalt szerek tisztaságából és a közel változatlan piaci árból a termelés stabilitására lehet következtetni. Ugyanakkor az adatok korlátozottsága miatt nehéz állást foglalni a tendenciákat illetően. 2020-ban az amfetamin laborokból és más lefoglalásokkal együttesen 21,2 tonna amfetamin került kézre. Általánosságban az amfetamin elterjedtebb az Európai Unióban, míg a metamfetamin leginkább néhány közép és kelet-európai országokban jellemzőbb. Hollandiában 2020-ban több nagy méretű metamfetamin laboratórium felszámolásából arra lehet következtetni, hogy nagyrészt nem az uniós piacra exportálnak. Az unióban 2,2 tonna metamfetamint foglaltak le, amely a törökországi és norvégiai adatokat is beleszámítva 6,4 tonna volt. Az amfetamin kiskereskedelmi ára 8-26 euró/gramm, míg a metamfetaminé 23-100 euró/gramm közötti.

Magyarországon minden stimuláns tekintetében, így az amfetamin és metamfetamin használatban is évek óta növekvő

tendencia látható a lefoglalásokban. Ugyanakkor a beérkezett adatok alapján a metamfetamin csak néhány ponton elérhető az országban. Az amfetamin életprevalencia értéke 18-64 évesek esetében 1,5 %, míg 18-34 év közötti korcsoportnál 2,6 %. A metamfetamin esetében a két korcsoportra vonatkozó értékek 1,4 % és 1,9 %. A 16 évesek körében az amfetamin életprevalenciája 3,3 %, a metamfetaminé 1 % volt.

MDMA

Európai Uniós szinten növekedést mutatott a lefoglalt MDMA tabletták száma az előző évhez képest, ám por alapú formájában ezek száma a felére csökkent. Az MDMA kiskereskedelmi ára 5-10 euró/tabletta, egy tablettában pedig átlagosan 162-179 mg MDMA található. Por esetében a tisztasága 62-83%. Az elmúlt évben 4,7 millió tablettát foglaltak le Európában, por formában pedig 1 tonnát. Megdöbbentő tény, hogy ha ezekhez az adatokhoz hozzátesszük a törökországi és norvégiai adatokat, akkor a lefoglalt tabletták száma 15,9 millió db, por formában viszont - elenyésző különbséget jelentő-, 1,1 tonnát jelentettek.

Magyarországon az MDMA szerhasználat évek óta növekvő tendenciát mutat. Az európai adatokkal ellentétben tabletta formában ugyan csökkent, viszont por és kristályos formában megnövekedett a lefoglalások száma.

Heroin és egyéb opioidok

Európában a leggyakrabban használt opioid a heroin, valamint a kábítószer okozta halálesetek legtöbbjéért is ez tehető felelőssé. A 2020-ban lefoglalt heroin mennyisége csökkenő tendenciát mutatott, valószínűleg a Covid-19 járvány miatt létrejött szállítási korlátozások megzavarhatták a balkáni útvonalon az Európai Unióba történő csempészését. Ez a zavar csak rövid ideig tartott, ugyanis a 2021-es adatok szerint a lefoglalások száma visszatért a pandémia előtti szintre. Azon

országokban, ahonnan heroin hiányt jelentettek, helyettesítő anyagok használatát figyelték meg, ilyenek a metadon vagy benzodiazepinek. Maga a heroinhasználat az előző évekhez képest stabil marad, az EU-ban közel 1 millió fő használt különböző opioidokat. Az uniós tagállamokban 5,1 tonna heroint foglaltak le, Törökországban több, mint 13,4 tonnát. A heroin kiskereskedelmi ára 27-60 euró/gramm, nagykereskedelmi ára pedig 17000-32500 euro/kg.

A heroin mellett a fentanyl-származékok is aggodalomra adnak okot, ugyanis már Európából is jelentettek haláleseteket, Észtországban pedig már az opioidok váltak a fentanyl-származékok legáltalánosabban használt formáivá. Egyéb opioidból több, mint 3 és fél tonna, 130 liter és 1,6 millió tabletta került lefoglalásra.

Magyarországon az utcai heroin terjesztése rendkívül alacsony, viszont jelentős szerepet játszik az Európai piacon, továbbá a Darkneten történő értékesítése növekedett. Hazai feketepiacon a heroin mellett a metadon a leginkább hozzáférhető ópiát, főképp tabletta formában, de vélhetőleg kis mennyiségben kerül a piacra. Az új szintetikus ópiát lefoglalások száma nagyon minimális, de ezek általában fentanyl származékok.

Új pszichoaktív anyagok

Pszichoaktív anyagoknak nevezzük azokat a szereket, amelyeket azért értékesítenek, mert pszichoaktív tulajdonságuk van, de a kábítószerekre vonatkozó nemzetközi egyezmények nem tartják ellenőrzésük alatt. Ezen anyagok fő származási országa Kína.

Az Európai Unióban az elmúlt évben közel 7 tonna új pszichoaktív anyagot foglaltak le. Európában 2020-ban és 2021-ben sem észleltek új fentanyl származékot, viszont 15 új szintetikus opioidot mutattak ki, melyek közül 4 új oxizid szintetikus kannabinoid. Sajnos nehezítő tényezőként jelenik meg az, hogy egyre inkább összefonódik a tiltott kábítószerek és az új pszichoaktív anyagok piaca. Ilyenre példa a hamis

oxikodon tabletták, melyekről megállapították, hogy nagy hatóerősségű benzimidazol opioidokat tartalmaznak. További példa a benzodiazepineket tartalmazó hamis Xanax és diazepam tabletták. Ezek veszélye, hogy a felhasználók tudtukon kívül ki vannak téve olyan nagy hatáserősségű anyagoknak, melyek növelik a halálos túladagolás kockázatát. Az unió tagállamaiban 69 új pszichoaktív anyagot foglaltak le. Ezek közül a leginkább elterjedtek a kannabinoidok, a katinonok, fenetilaminok, opioidok és a triptaminok.

Magyarországon a szintetikus katinonok a dizájner stimulánsok között a második helyen helyezkednek el az ecstasyt követően. Életprevalencia értéke 18-64 éves lakosság körében 1,4%, a 18-34 évesek között pedig 1,9%.

Egyéb kábítószerek

Ezen anyagok lefoglalásait nem ellenőrzik következetesen, a meglévő információk pedig hiányosak és nem összehangoltak. Hallucinogén gombákból 158 kg-ot foglaltak le, 42 kg DMT-t, 240 kg és 8 liter ketamint, GHB-ből és ennek prekurzorából, ami a GBL 60 kg-ot és 16000 litert foglaltak le, LSD-ből 71 ezer egységnyit.

A dinitrogén-oxid használata fokozódik a fiatalok körében. Szabályozásában kihívást jelent, hogy az anyagnak jogszerű kereskedelmi felhasználása van.

A hazai varázsgomba és LSD használatban csökkenés tapasztalható, ugyanakkor a ketamin használata növekvő tendenciát mutat.

Intravénás kábítószer-használat

Európában az elmúlt évtizedben csökkent az intravénás szerhasználat. Ugyanakkor sajnos nagyon hiányosak az adatok a 2015-ös évtől kezdve, sok ország nem becsülte meg ezek használatának gyakoriságát. A leggyakrabban intravénásan

használt szerek közé tartozik a heroin és különböző opioidok, amfetamin, kokain, szintetikus katinonok. Fontos továbbá, hogy a használt fecskendőkön elvégzett vizsgálatok azt mutatják, hogy egyharmaduk két vagy többféle kábítószert is tartalmazott. Ebből két dologra lehet következtetni, az egyik, hogy egy fecskendőt többször is felhasználnak, ezzel növelve a különböző vérrel terjedő betegségek számát, úgy mint a HIV és a vírushepatitis, a másik dolog pedig, hogy "koktélokat" készítenek, melyek leggyakoribb formája a stimuláns és opioid kábítószerek kombinációja. Ezen betegségek esetében fontos lenne a mielőbbi diagnosztizálás, hogy a kezelést pontosabb információk birtokában lehessen megkezdeni. A HCV antitest prevalenciája 15 ország adatai alapján 13-86%, a 2020-ban diagnosztizált, intravénás-droghasználattal összefüggő új HIV-esetek száma 5,2%, míg az új AIDS esetek száma 8,6%. Pozitívumként tekinthető, hogy az injektálással történő droghasználók körében a HIV fertőzések száma hosszú távú tendenciái csökkenést mutatnak. 2020-ban a túladagolásos halálesetek száma legalább 5800, ezek jelentős része politoxikomániával hozható összefüggésbe. Bizonyos országokban nőtt a heroin és morfin túladagolás miatt elhunytak száma, míg más országokban csökkenésről számoltak be, de még mindig jelentős az opioidok okozta elhalálozások mértéke.

Hazai viszonylatban sajnos emelkedett az intravénásan egyéb ópiátokat használók száma, a metadont injektálók aránya közel duplájára, 14%-ra emelkedett a 2011-2018 közötti 7-9% körüli értékről. Ezen adatok fenntartással kezelendők, hiszen a tűcsere összkliensszámai egyre csökkenő tendenciát mutatnak. A 2017-2019 közötti tűcserékben bevizsgált fecskendők elenyésző részében azonosítottak metadont, ellenben a heroin kimutatások száma megnőtt.

Nemzetközi helyzet

A nemzetközi szinten bekövetkező fejlemények befolyásolhatják az európai kábítószer-problémákat is. Az Európában elérhető heroin fő forrása a világ legnagyobb illegális ópium- és herointermelője, Afganisztán. Az országban a növekvő szegénység és bizonytalanság tovább fokozhatja a tiltott kábítószerek termesztését, előállítását és kereskedelmét, s ez az európai kábítószerpiacon is negatív következményeket okozhat. Ezenfelül az elmúlt években rekordmennyiségű metamfetamint foglaltak le, amely feltételezhetően Afganisztánból származik, így kérdéses, hogy Európa a fogyasztói piacává válik-e. A jövőben nyomon kell követni, hogy az országban hozott új intézkedések (tiltott kábítószerek előállításának, értékesítésének és kereskedelmének tilalma) milyen hatással lesznek a kábítószer előállítására.

Az ukrajnai háború súlyos humanitárius válságot jelent, de globális, európai és nemzeti szintű gazdaságokra is komoly hatást gyakorol. A háború minden bizonnyal kihatással lesz a kábítószerpiacra, a kábítószer-használatra, illetve a kábítószer-problémákkal küzdőknek nyújtott szolgáltatásokra is, de jelen helyzetben még korai volna messzemenő következtetéseket levonni. Az országból menekülő emberek jelentős pszichológiai stresszt szenvedtek el, ami potenciálisan sebezhetőbbé teszi őket és kaput nyithat a kábítószer-használathoz. Továbbá a konfliktusnak a későbbiekben jelentős hatása lehet a csempész útvonalak változásaira, így a kábítószerpiac alakulására is.

Összegzés

Mind az európai, mind a hazai kábítószer piac dinamikusan változó terület. A Covid-19 pandémia okozta lezárások és korlátozások szembetűnő változásokat hoztak, melyek következtében csökkent a lefoglalások száma. Ám az elmúlt évi összefoglalók alapján megállapítható, hogy a korlátozások enyhítésével és feloldásával ismét megnőtt a kábítószer-lefoglalások száma, sőt, sajnos sok esetben a pandémia előtti

időszakokhoz képest is növekvő tendenciát mutatnak az adatok. Ugyanakkor fenntartásokkal kell kezelni a meglévő információkat, hiszen sok uniós országból nem állnak rendelkezésre friss adatok, vagy azok nem kellőképp reprezentatívak. Általános probléma mind európai, mind hazai viszonylatban, hogy a kábítószer-problémákkal küzdők többsége nem csak egy, hanem többféle szert is használ, sokszor ezeket keverik is az általuk kívánt hatás elérése érdekében. A kialakult háborús helyzet miatt jelenleg még nem lehet tudni, hogy milyen módon fogja ez a kábítószerkereskedő-piacot befolyásolni, de minden bizonnyal lesznek rövid- és hosszú távú hatásai is. Átalakulhatnak a kereskedelmi útvonalak, a kezelésben lévő ukrajnai menekültek ellátása kérdésessé válik és a szerhasználók száma is jelentősen változhat. Európai és hazai tekintetben egyaránt nagy elővigyázatosságot és odafigyelést igényel az Amerikában már hódító fentanyl-használat, hiszen rengeteg emberéletet követelt, és mára már megjelent az európai piacon is.

Források
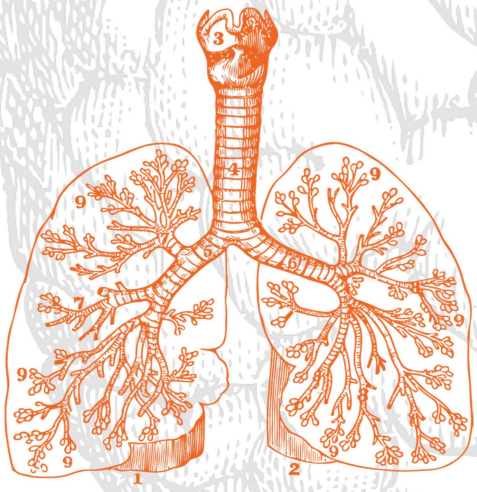
URL1: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/14644/2022.2419_HU_02_wm.pdf
URL2: https://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA-_jelentes2021_HU_2021_final.pdf